

ФІЛОСОФІЯ ПРОСВІТНИЦТВА

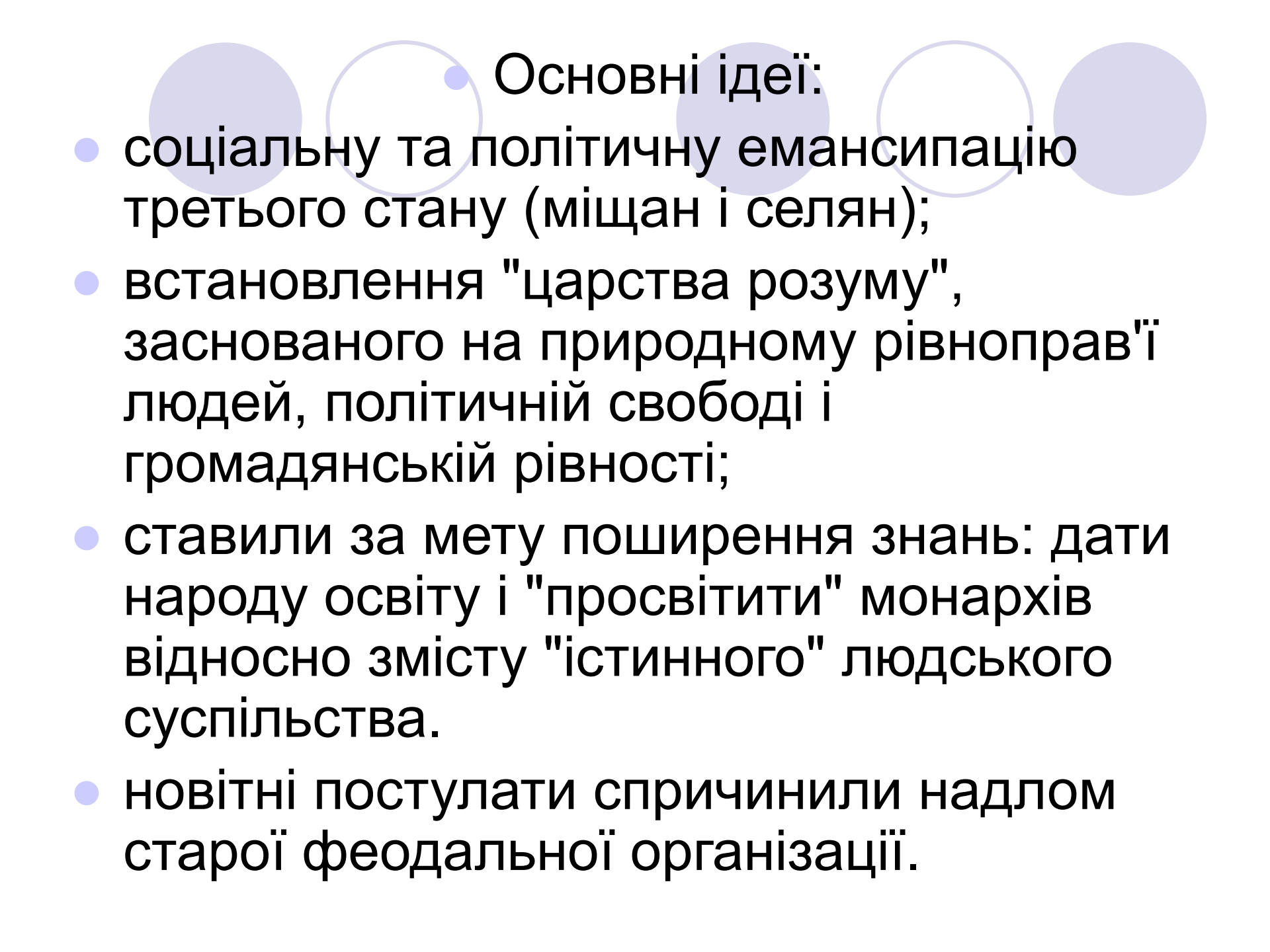
---

1. **Умови виникнення епохи Просвітництва.**
2. **Виникнення філософської науки.**
3. **Роль французького Просвітництва (Ш.Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж.Руссо) у розробці «договірної теорії держави»**

Умови виникнення епохи Просвітництва.

- Просвітництво – це цивілізаційно-культурна течія періоду переходу від традиційного до індустріального суспільства.
- За часом доба Просвітництва — це середина XVII — XVIII ст. Ідеї Просвітництва проростають спочатку в Англії, потім у Франції, пізніше — в Німеччині, Італії та в інших країнах Європи.

● Основні ідеї:

- соціальну та політичну емансипацію третього стану (міщан і селян);
- встановлення "царства розуму", заснованого на природному рівноправ'ї людей, політичній свободі і громадянській рівності;
- ставили за мету поширення знань: дати народу освіту і "просвітити" монархів відносно змісту "істинного" людського суспільства.
- новітні постулати спричинили надлом старої феодальної організації.

Виникнення філософської науки

- Формування світоглядних орієнтирів Просвітництва пов'язане не лише з загальною атмосферою доби, а й з бурхливим розвитком природничих наук і філософії.
- Виникненню матеріалізму XVIII ст. сприяв майже 300-річний досвід зростання нового природознавства, покликаного до життя зародженням і поширенням капіталістичного способу виробництва.

- Потреби інтенсивного розвитку продуктивних сил привели до того, що нове природознавство на противагу схоластиці повернулося обличчям до "тілної" природи, звернулося до експериментального вивчення властивостей матерії, законів руху земних і небесних тіл, до встановлення фізико-математичних виражень цих законів.

- Допитливий людський розум на страх церкві почав проникати в таємниці не тільки неорганічного, але й органічного світу. Величезним успіхом фізіології XVIII ст. стало відкриття І. Гарвеєм кровообігу. Були написані праці, що встановлювали залежність психічних явищ від стану людського тіла. І тим самим підготували висновки, які заперечували субстанціональність душі.

- Просвітництво XVIII ст. спиралося на видатні відкриття Р. Декарта, І. Ньютона і Г. В. Лейбніца в галузі фізики і математики, на перші досягнення передової біологічної думки.
- Праці У. Гарвея, М. Мальпігі, Я. Сваммердама, Ф. Реді, А. Левенгука в галузі анатомії, фізіології й ембріології вже давали матеріал для обґрунтування матеріалістичної думки

- Життєві явища такі ж пізнавані, як і всі інші, і мають у своїй основі не загадкові містичні чи ірраціональні начала, а природні фізико-хімічні процеси.
- Однак фактичною відмінністю цієї доби **є нерівномірний розвиток різних галузей природознавства.** На той час, коли механіка твердих тіл і математика досягли високого щаблю, хімія, біологія й інші науки знаходилися ще на етапі становлення.

МЕДИЦИНА В ЕПОХУ ПРОСВІТНИЦТВА

- Незважаючи на досягнення анатомії, фізіологія з клінікою (а особливо головна клінічна спеціальність — терапія) протягом довгого часу відставали. Великий вклад у процес становлення клінічного навчання студентів здійснив Лейденський університет, при якому була створена в XVII ст. клініка.

- Нові підходи до розвитку медичних знань проповідував французький вчений **Ж. Ламетрі** (1709—1751). В головному своєму творі "Людина — машина" він проголосив програму вивчення життєвих процесів шляхом дослідів і закликав до перебудови фізіологічної науки на матеріалістичній основі, за що піддавався переслідуванням з боку церкви і змушений був виїхати до Німеччини.

- Початок патологічної анатомії поклав італійський лікар Джованні Баттіста Морганьї (1682—1771). Свої наукові висновки Морганьї зробив на основі великої кількості досліджень і створив найціннішу наукову працю з патології, яка заклала основи цієї науки.
- кожна хвороба має своє місцезнаходження, кожній хворобі передують певні матеріальні зміни в тому чи іншому органі тіла, розтин трупа дає можливість встановити хворобливі зміни органів.

- За реформу медичної освіти виступав французький вчений П. Ж. Кабаніс (1757—1808). Він підтримував ідею створення медичних шкіл при великих лікарнях, щоб навчання учнів відбувалося біля постелі хворого, щоб таким чином лікар умів лікувати, а не тільки показувати свої знання під час диспутів.

- На рубежі XVII—XVIII ст. культура, наука і, зокрема, медицина набувають кардинально нових рис. Боротьба за новітні ідеї здійснюється в умовах конфлікту між матеріалістичними і метафізичними поглядами, проте, переборюючи різноманітні труднощі, медицина в окремих галузях досягла значних успіхів.

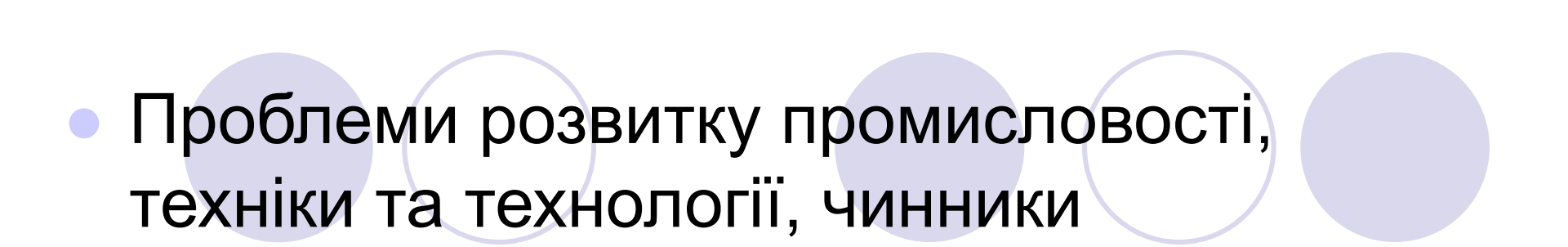
Роль французького Просвітництва (Ш.Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж.Руссо) у розробці «договірної теорії держави»

- **Шарль Луї Монтеск'є (1689 – 1755).**
Теоретична спадщина цього талановитого філософа є своєрідним і багато в чому новим поглядом на природу та сутність соціального. Виявивши природні чинники суспільно-історичного життя, Ш.Монтеск'є започаткував новий напрямок соціального філософування – «географічний детермінізм».

- Він виявив існуючий взаємозв'язок між природним середовищем (клімат, ґрунти, рельєф тощо) та суспільними процесами, фізичними властивостями довкілля та «духом законів». Ш.Монтеск'є так би мовити, геніально здогадався про істотну роль конкретно-історичних (у тому числі природних) умов у формуванні вигляду суспільства.

- Праці Ш.Монтеск'є «Перські листи», «Розвідка про причини величі римлян та їх занепаду», «Про дух законів» набули значного поширення та популярності.
- Саме в них філософ дав гостру критику абсолютизму, здійснив спробу пояснити походження державного ладу та природи законів, запропонував цікавий, хоча багато в чому абстрактний план суспільних реформ.

- Ш.Монтеск'є розмірковував над проблемами громадянської історії, історії держави та права, побуту та сімейних стосунків, над питаннями економіки, торгівлі, фінансів тощо. Філософ виступав як своєрідний апологет торгівлі. В ній теоретик вбачав наймогутніше джерело збагачення держави та відносин між народами (співдружність, мир та злагода).

-
- Проблеми розвитку промисловості, техніки та технології, чинники підвищення продуктивності праці, способи (засоби) заохочення промисловості тощо.
  - І все ж таки предметом головної уваги філософа було державно-правове будівництво, пошук оптимальних законів, за допомоги яких можна було б забезпечити збалансованість економічних, політичних та соціально-побутових процесів.

- про джерела виникнення приватної власності, природу державної влади, переваги республіканського устрою, самоцінність свободи, компромісний поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, природу та чинники розвитку людських (народних) прав.
- поділ влади став засадовим для ліберально-демократичного підходу до організації влади.

Вольтер (Франсуа Марі Аруе) (1694 – 1778)

- Головними філософськими творами Вольтера є «Філософські листи», «Основи філософії Ньютона», «Філософський словник». «Кандід».
- Соціальна філософія Вольтера сповнена протиріч: нищівна критика католицизму збігається з визнанням буття Бога та регулятивної функції релігії.

- Своєю творчістю Вольтер підготував «філософський фундамент» Просвітництва, поглибив спектр філософського осягнення дійсності, ввів у нього нові проблеми, а головне – повернув філософію до реального людського життя, історії та культури як її (філософії) головної тематики.

-
- Мислитель розглядав фізичну теорію Ньютона та роль релігії в суспільстві,
  - питання охорони здоров'я та соціально-політичні відносини,
  - особливості розвитку художньої культури та природу людини, проблеми моралі тощо.

-
- Вольтер обстоював ідеал «освіченого абсолютизму», що досягається завдяки міцному союзу філософів та володарів. Першим, на його думку, належить законодавча влада, другим – виконавча.

- Науку та культуру, освіту та філософію Вольтер розглядав як головний чинник соціально-злагодженого життя володарів та підданих. При цьому філософ указував на необхідність постійного реформування суспільства, оскільки будь-який застій чи відмова володаря здійснити ту чи ту прогресивну реформу загрожують революційним вибухом народних мас.

Жан-Жак Руссо (1712 – 1778).

- Художньо-філософський твір «Юлія, або Нова Елоїза».
- «Міркування про походження та причини нерівності», «Про суспільний договір, або Принципи політичного права», «Еміль, або Про виховання» - філософ переконує читача в обтяжливості та злочинній ролі насильства, ратує за гуманне ставлення до людини та народу, підносить цінність суспільної організації

- Головна проблема соціальної філософії Ж.-Ж.Руссо полягає у розкритті джерел та чинників суспільного насильства, обставин втрати людиною природно притаманної їй свободи, пошуку шляхів повернення свободи, організації на її засадах оптимального порядку.

- Досягнення нової організації життя? Як уже зазначалося, **перший з них** – це законодавче регулювання розмірів приватної власності. **Другий** – це шлях, пов'язаний з «перебудовою» держави «суспільного договору». **Третій**, на думку філософа, полягає у вихованні громадян.

- Суспільний договір, вважав Ж.-Ж. Руссо. має ґрунтуватися на трьох Взаємопов'язаних принципах: 1) суверен – це народ; 2) суверенітет народу не підлягає відчуженню та поділу; 3) законодавча влада належить народу й лише йому.
- Ідеалом державного устрою для Ж.-Ж.Руссо була республіка.